

Tunis, Tunis Governorate, Tunisia, Photographer: Mahmoud Yahyaoui

نقطه حضور جدید برای سسک تیره (*Phylloscopus fuscatus*) در ایران

امیرمهدی کیخا^{۱*}، محمدامین غفاری^۲، پرهام آذرخش^۳، سروش سراج^۴

۱- دبیرستان دوره دوم استعدادهای درخشان حضرت محمد (ص)، زاهدان، ایران

۲- کارشناس ارشد مدیریت جهانگردی، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران

۳- عضو باشگاه پرندنگری ایرانیان، تهران، ایران

۴- دبیرستان شاهد طاهرسیما، لاهیجان، ایران

۵- دبیرستان نور نیکان، تهران، ایران

رایانامه نویسنده مسئول: amkeykha1387@gmail.com

چکیده

سسک‌های برگ‌ی یکی از چالشی‌ترین جنس‌های پرندگان ایران برای شناسایی در طبیعت هستند که تاکنون ۱۲ گونه از آن‌ها از ایران گزارش شده است. به دلیل چالش برانگیز بودن شناسایی گونه‌های این جنس، دانش از صفات ظاهری و نقاط حضور آنان دارای اهمیت حفاظتی و پرندنگری است. در این مقاله مشاهده گونه‌ای از سسک‌های برگ‌ی در زاهدان گزارش شده است که بررسی‌ها نشان داد این نمونه متعلق به گونه سسک تیره است که تاکنون یک بار در ایران و از غرب استان گیلان گزارش شده است. شناسایی این سسک از روی تصاویر تهیه شده انجام شد و به تایید متخصصان داخلی و خارجی رسید. با توجه به گزارش نشدن این گونه از جنوب شرقی ایران و کمبود اطلاعات کافی درمورد پراکنش این گونه در کشور، این گزارش، ثبت موقعیت جدیدی برای حضور این گونه در ایران به عنوان اولین ثبت گونه در استان سیستان و بلوچستان و دومین گزارش کشوری گونه محسوب می‌شود.

کلیدواژه‌ها: پرندنگری، پرندگان ایران، سسک‌های برگ‌ی، سیستان و بلوچستان

کیخا، ا. م، غفاری، م. ا، آذرخش، پ، سراج، س. (۱۴۰۴). نقطه حضور جدید برای سسک تیره (*Phylloscopus fuscatus*) در ایران.

نشریه دانشجویی زیست سپهر، ۱۸(۲)، ۱۷-۲۳.

مقدمه

سسک‌های برگی *Phylloscopus spp.* تنها جنس از خانواده Phylloscopidae بوده که گروهی از پرندگان آوازخوان کوچک‌جثه هستند و شباهت بسیار زیادی در ویژگی‌های مورفولوژیکی نشان می‌دهند (Nayak, 2022). این شباهت بصری، تشخیص سسک‌های برگی را به یک عمل چالش‌برانگیز و مشکل برای پرندگان‌نگرها تبدیل می‌کند (مبصر، ۱۳۹۵، ۲۰۶). بر این اساس، فهرست‌بندی این پرندگان شاخه‌نشین مستلزم توجه و دقت بیشتری در مشاهدات میدانی و دانستن کلیدهای شناسایی و نقاط حضور گونه است. فهرست جهانی پرندگان کنگره بین‌المللی پرنده‌شناسی (IOC)^۱، ۸۱ گونه زنده سسک برگی را در سطح جهان ذکر کرده است (Gill et al., 2024) و تا اواخر سال ۱۳۹۵، ۱۱ گونه سسک برگی از ایران شناخته و گزارش شده بود (مبصر، ۱۳۹۵) که شامل گونه‌های ذکر شده در جدول ۱ است. یکی از گونه‌های این جنس در قاره آسیا، سسک تیره *Phylloscopus fuscatus* است که توسط ادوارد بلیث، جانورشناس انگلیسی، در سال ۱۸۴۲ میلادی توصیف شده است. این سسک از سیستم جفت‌یابی چندهمسری پیروی می‌کند و

مهاجرت‌های طولانی دارد (Ma et al., 2023). پرنده‌ای حشره‌خوار است که در بخش‌هایی از سیبری، مغولستان، مناطق شمالی چین و شبه جزیره کره جوجه‌آوری و در جنوب شرقی آسیا زمستان‌گذرانی می‌کند (Clement, 2017). در این مقاله، با توجه به اهمیت آگاهی از پراکنش دقیق این پرندگان، گزارشات احتمالی آن‌ها در آینده و همچنین عدم وجود شناخت کافی از پراکنش طبیعی این گونه در ایران و با هدف توسعه شناخت از پراکنش گونه‌ها، مشاهده خود در جنوب ایران را به عنوان محلی جدید برای سسک تیره گزارش می‌کنیم. مرور ادبیات و بررسی منابع نشان داد یک گزارش از این گونه در تالش واقع در غرب استان گیلان، اولین و تنها مشاهده ثبت شده از سسک تیره در ایران است (Naziri et al., 2017). همچنین چندین مقاله یافت شد که افراد سرگردان را در مکان‌های جدیدی که در بخش‌های غربی محدوده پراکنش شناخته شده آن قرار دارند، مانند الجزایر (Belakhdar & Shurulinkov et al., 2021)، و در فنلاند (Väisänen et al., 2017) گزارش می‌کنند.

¹. International Ornithological Congress

جدول ۱- سسک‌های برگی گزارش شده از ایران تا سال ۱۳۹۶

شماره	نام فارسی	نام انگلیسی	نام علمی	منبع
۱	سسک بیدی	Willow Warbler	<i>Phylloscopus trochilus</i>	کابلی و همکاران ۱۳۹۵
۲	سسک چیفچاف معمولی	Common Chiffchaff	<i>Phylloscopus collybita</i>	کابلی و همکاران ۱۳۹۵
۳	سسک چیفچاف کوهستان	Mountain Chiffchaff	<i>Phylloscopus sindianus</i>	کابلی و همکاران ۱۳۹۵
۴	سسک بیدی کوچک	Plain Leaf Warbler	<i>Phylloscopus neglectus</i>	کابلی و همکاران ۱۳۹۵
۵	سسک دمگاه زیتونی شرقی	Eastern Bonelli's Warbler	<i>Phylloscopus orientalis</i>	کابلی و همکاران ۱۳۹۵
۶	سسک جنگلی	Wood Warbler	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	کابلی و همکاران ۱۳۹۵
۷	سسک ابروزرد	Yellow-browed Warbler	<i>Phylloscopus inornatus</i>	کابلی و همکاران ۱۳۹۵
۸	سسک ابرو زرد هیوم	Hume's Leaf Warbler	<i>Phylloscopus humei</i>	کابلی و همکاران ۱۳۹۵
۹	سسک بیدی سبز	Green Warbler	<i>Phylloscopus nitidus</i>	کابلی و همکاران ۱۳۹۵
۱۰	سسک سبز	Greenish Warbler	<i>Phylloscopus trochiloides</i>	کابلی و همکاران ۱۳۹۵
۱۱	سسک گل (پالاس)	Pallas's Leaf Warbler	<i>Phylloscopus proregulus</i>	طالبی گل و همکاران ۲۰۱۴

مشاهدات نگارندگان فاصله قابل توجهی بین دو رکورد سسک تیره در ایران را نشان می‌دهد و این گونه در خاورمیانه کمیاب و نادر است ارائه این گزارش حائز اهمیت است، در نتیجه جزئیات این مشاهده ارائه می‌گردد.

مشاهده میدانی

مورخ ۲۸ مهر ۱۴۰۲، در ساعت ۶:۳۰ صبح، یک سسک برگی ناشناس توسط نویسنده اول مشاهده و عکسبرداری شد و تا ساعت ۷ صبح در باغی متعلق به وزارت جهاد کشاورزی در شهر زاهدان، جنوب شرق ایران ($29^{\circ}29'05.9''N$ $60^{\circ}50'38.5''E$) حضور داشت (شکل ۱). این سسک اغلب روی زمین و در میان علف‌ها به جست‌وجوی غذا می‌پرداخت و به ندرت روی شاخه‌های درختان می‌نشست. جست‌وجو برای یافتن سسک ادامه

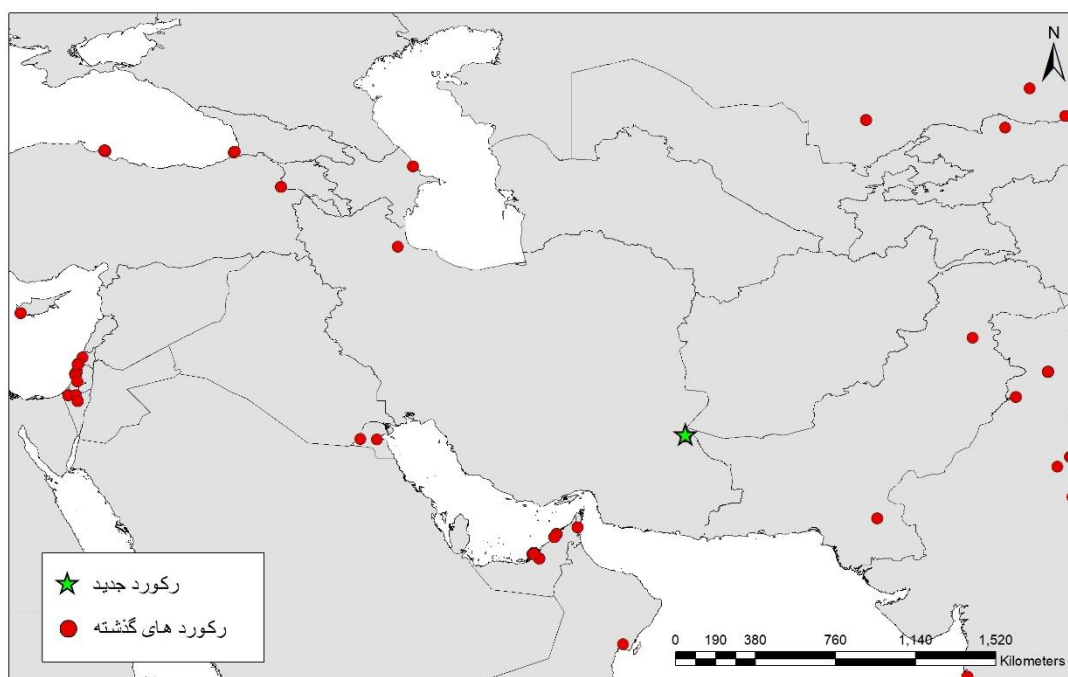
در سال ۱۳۹۶، برای اولین بار، سسک تیره از ایران در تالش استان گیلان گزارش شد (Naziri et al., 2017) و به فهرست پرندگان ایران افزوده شد. در نتیجه، تعداد سسک‌های برگی در ایران به ۱۲ گونه افزایش پیدا کرد (Khaleghizadeh et al., 2017). مطابق با بررسی متون علمی و داده‌های آنلاین در وبسایت‌هایی نظیر eBird، سسک تیره در ایران تا قبل از مشاهده نگارندگان در جنوب شرقی فقط به رکورد قبلی در استان گیلان ایران محدود بود که گمان می‌رود مشاهده قبلی نیز نمونه‌ای سرگردان بوده باشد، درحالی که با در نظر گرفتن پراکنش طبیعی این گونه در جنوب شرقی آسیا، ممکن است حضور این گونه در جنوب شرقی ایران بخشی طبیعی از پراکنش جهانی گونه باشد که به دلیل پایش‌های کم پرندشناسان در منطقه بلوچستان تاکنون مغفول مانده است. از آنجایی که

یافت تا اینکه در ساعت ۱۰ صبح بار دیگر به مدت ۱۵ دقیقه مشاهده شد و پس از آن یافت نشد. صبح روز بعد، این سسک در همان مکان بین ساعت ۶:۴۵ صبح تا ۷:۳۰ صبح مجدداً مشاهده شد و پایش برای تماشای آن تا ساعت ۱۱:۴۵ صبح ادامه داشت اما دیگر دیده نشد. این پرنده عمدتاً در اطراف زرشک ژاپنی *Berberis thunbergii*، زبان گنجشک اروپایی *Fraxinus excelsior* و زیتون خوراکی *Olea europaea* پرسه می‌زد. پایش مکان مذکور برای مشاهده مجدد و تشخیص مدت حضور نمونه در محل به مدت یک هفته ادامه یافت که نتیجه‌ای به همراه نداشت و نمونه مشاهده نشد. پس از بررسی تصاویر و مطابقت دادن کلیدهای شناسایی با استفاده از کتاب‌های راهنمای میدانی پرندگان ایران (۱۳۹۵) و اطلس پرندگان ایران (۱۳۹۵) و عدم یافتن این گونه در کتب، عکس‌های تهیه شده جهت بررسی دقیق‌تر به کمیته ثبت پرندگان ایران ارسال شد و پس از رایزنی و مکاتبات، توانستیم مشاهده خود را به عنوان سسک تیره شناسایی کنیم. لازم به ذکر است، این مشاهده در تاریخ ۵ آبان ۱۴۰۲ توسط کمیته ثبت پرندگان ایران با عنوان دومین گزارش سسک تیره در ایران و اولین رکورد این گونه برای استان سیستان و بلوچستان پذیرفته شد (Iran Bird Records Committee, 2024). پیش از این، سسک چیفچاف معمولی *Phylloscopus collybita*

سسک بیدی *P. trochilus*، سسک بیدی سبز *P. nitidus* و سسک ابروزرد هیوم *P. humei* سسک‌های برگی شناخته شده در محل باغ جهاد کشاورزی زاهدان بودند. از ویژگی‌های ظاهری سسک تیره که برای شناسایی این نمونه مورد استفاده قرار گرفتند، می‌توان به روتنه قهوه‌ای تیره، زیرتنه قهوه‌ای روشن، صورت نخودی‌رنگ، خط چشمی تیره و نوار ابرویی روشن و قوی اشاره کرد. سسک تیره همچنین دارای پاهای رنگ‌پریده، منقار نسبتاً باریک و زرد_سیاه و بال‌های گرد و کوتاه است (Naziri et al., 2017). شباهت ظاهری زیاد این گونه با سسک راده *P. schwarzi* کار شناسایی این پرنده را اندکی با چالش روبه‌رو کرده بود اما راه‌هایی برای تفکیک این دو گونه وجود دارد که به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌کنیم. سسک تیره نسبت به سسک راده جثه‌ای کوچک‌تر، دم‌ی کوتاه‌تر، منقاری نازک‌تر و تیره‌تر دارد و پاهایش رنگ‌پریده و چرک‌تر است. سسک راده خط ابرویی طویل‌تر و زردتری نسبت به سسک تیره نشان می‌دهد و روتنه‌اش تمایل بیشتری به رنگ زیتونی دارد و زیرتنه روشن‌تری نسبت به زیرتنه چرکی در سسک تیره دارد (Fairhead, 2025). این مشاهده فاصله قابل توجهی با مشاهده سابق در ایران و سایر مشاهدات خاورمیانه نشان می‌دهد (شکل ۲).

شکل ۱- تصاویر سسک برگ‌ی مشاهده شده (عکاس: امیرمهدی کیخا)

شکل ۲- نقاط حضور سسک تیره در غرب آسیا، تولید شده با ArcGIS (نقاط مستخرج از GBIF)

and subspecies (p. 350). Tehran: Iranshenasi Publishing.

Ma, L., Wang, J., Lyu, S., & Hou, J. (2023). Response of Male Dusky Warblers (*Phylloscopus fuscatus*) to Invaders with Different Song Length. *Pakistan Journal of Zoology*, 55(5), 2237.

Nayak, A. (2022). Wintering of Leaf Warblers (*Phylloscopus* Boie, 1826) in Gangajalghati: First photographic evidence of four species from Northern Bankura, West Bengal, India. *Journal of Tropical Life Science*, 12(1), 123-129.

Naziri, F., Ashoori, A., & Lampila, P. (2017). First record of Dusky Warbler, *Phylloscopus fuscatus* (Aves: Sylviidae), from Iran. *Zoology in the Middle East*, 63(4), 372-373.

Phylloscopus fuscatus (Blyth, 1842) in GBIF Secretariat. (2023). GBIF Backbone Taxonomy. Checklist dataset <https://doi.org/10.15468/39omei> accessed via GBIF.org on 2025-04-10.

Shurulinkov, P., Bergkamp, P., NikolaAleksandrov, P. S., Ralev, A., Tsvetkov, P., Popov, K., ... & Chakarov13, N. (2021). Vagrant species of birds captured at Durankulak ringing camp, NE Bulgaria, 2019–2020. *Hist Nat Bulg*, 42, 89-94.

Väisänen, R, H Huhtinen, P Lampila, A Lehtikoinen, P Lehtikoinen, J Normaja & W Velmala. (2017). Rare birds in Finland (2016). *Linnut-yearbook* (2016). 77–9. [In Finnish with English summary].

سپاسگزاری

از شورش وهابی، آرش حبیبی آزاد، فردین نظیری، برایان اسمال، آلان دین، اندرو استودارت، درنا مجاب، مگنوس اولمن، کرامت حافظی، رافائل آی، محسن ملاح، احسان طالبی و اسکار کمبل که جهت شناسایی این سسک مشارکت کردند بسیار سپاسگزاریم.

منابع

مبصر، ف. (۱۳۹۵). راهنمای میدانی پرندگان ایران. چاپ اول. تهران.

Belakhdar, T & A Chedad (2023). First record of the Dusky Warbler *Phylloscopus fuscatus* (Blyth, 1842) in Algeria. *Biharean Biologist*, 17(1), 45.

Clement, P. (2017). Dusky warbler (*Phylloscopus fuscatus*). *Handbook of the Birds of the World Alive*.

Fairhead, R. (2025). Separating Radde's Warbler *Phylloscopus schwarzi* And Dusky Warbler *P. fuscatus*. <http://home.clara.net/ammodytes/randdw.html>

Gill, F, D Donsker, P Rasmussen (eds). (2024). Bushtits, leaf warblers, reed warblers. *IOC World Bird List Version 14.1*. <https://www.worldbirdnames.org/new/bow/bushtits/> [Accessed 29 May 2024].

Gol, S. A. T., Moody, A., & Tohidifar, M. (2014). The first record of Pallas's Leaf Warbler *Phylloscopus proregulus* in Iran.

Iran Bird Records Committee. (2024). Iran Bird Records. <https://www.iranbirdrecords.ir/> [Accessed 29 May 2024].

Kaboli, M., Aliabadian, M., Tohidifar, M., Hashemi, A., Musavi, S. B., & Roselaar, C. C. (2016). Atlas of birds of Iran. *Jahad Daneshgahi, Kharazmi Branch*.

Khaleghizadeh, A., Roselaar, K., Scott, D. A., Tohidifar, M., Blair, M., & Mlíkovský, J. (2017). *Birds of Iran: Annotated checklist of the species*

A New Locality for the Dusky Warbler *Phylloscopus fuscatus* in Iran

Amir Mahdi Keykha*¹, Mohammad Amin Ghaffari^{2,3}, Parham Azarakhsh⁴, Soroush Seraj⁵

1- Hazrat Mohammad High School for Brilliant Talents, Zahedan, Iran.

2- Master of Science in Tourism Management, University of Science and Culture, Tehran, Iran.

3- Member of the Iranian Birding Club, Tehran, Iran.

4- Shahed Tahersima High School, Lahijan, Iran.

5- Noor Nikan High School, Tehran, Iran.

*Corresponding Author's E-mail: amkeykha1387@gmail.com

Abstract

Leaf warblers are one of the most challenging genera of birds to identify in the field, with 12 species reported from Iran so far. Considering the identification challenges, knowledge of their morphological characteristics and occurrence points have important implications for conservation and birdwatching. In this article, we are reporting an observation of a species of leaf warblers in Zahedan. Our investigation showed that the individual observed was a Dusky Warbler, which has only been reported once from Iran in the west of Gilan province. This warbler was identified from the images provided and national and international experts confirmed its identification. Since this species has not been reported from southeastern Iran and there is a lack of sufficient information about the distribution of this species in the country, this report is considered a new locality for the presence of this species in Iran as the first record of the species in Sistan and Baluchestan province and the second national record of the species.

Keywords: Birdwatching, Birds of Iran, Leaf Warblers, Sistan and Baluchestan.

Keykha, A. M; Ghaffari, M. A; Azarakhsh, P; Seraj, S. (2025). A New Locality for the Dusky Warbler *Phylloscopus fuscatus* in Iran. *Zist Sepehr Student Magazine*, 18(2), 17-23.